

PIRMO PAREIKALAVIMO GARANTIJOS KONCEPCIJOS MODERNIZAVIMAS LIETUVOS IR RUSIJOS TEISINĖSE SISTEMOSE

Giedrius Nemeikšis

*Turība universitetas, Latvija
Panevėžio kolegija, Lietuva*

Anotacija. Šiame straipsnyje yra analizuojami pirmo pareikalavimo garantijos koncepcijos ypatumai Lietuvos ir Rusijos teisinėse sistemose, siekiant ją modernizuoti, remiantis tarptautinių dokumentų apibrėžtais šių teisinių santykių reguliavimo tarptautiniais standartais. Tyrimo problemą sudaro tai, kad tarptautinėje komercinėje praktikoje ir jos pagrindu formuojamoje teisės doktrinoje yra sparčiai plėtojamos pirmo pareikalavimo garantijos reguliavimo vienodinimo tendencijos, turiningai ir detalai apibrėžiant jos koncepcijos turinį ir apimtį, o tuo tarpu tirtose nacionalinėse teisinėse sistemose šiems teisiniams santykiams nėra skiriama pakankamai dėmesio, kas nulemia objektyvų poreikį tokių tarptautinių standartų kontekste įvertinti Lietuvos ir Rusijos teisinėse sistemose vystomą pirmo pareikalavimo garantijos koncepciją. Atlikto tyrimo rezultatai parodė esminį poreikį modernizuoti garantijos koncepcijas minėtuose nacionalinėse teisinėse sistemose, siekiant tokį reguliavimą priartinti prie tarptautinių standartų.

Raktiniai žodžiai: banko garantija; pareikalavimo garantija; Rusijos civilinė teisė; Lietuvos civilinė teisė; prievolių įvykdymo užtikrinimas.

ĮVADAS

Pasaulinės ekonominės krizės, prasidėjusios prieš dešimtmetį, padaryta žala ekonomikai juntama iki šiol, kadangi ji ne tik sukretė pasaulio rinkas, bet kartu įnešė tam tikro neužtikrintumo, neapibrėžtumo į sutartinius teisinius santykius. Šią situaciją sunkina ir tai, kad vis dažniau pasigirsta įvairių ekonomikos specialistų perspėjimai apie atslenkančią antrąją pasaulinės ekonominės krizės bangą, kuri, tikėtina, dar labiau sukretų pasaulio ekonomikas (Wolfe, 2015; Katasonov, 2015). Visa tai turi nemažos įtakos verslui, siekiančiam patikimai veikti nuolat kintančiomis ekonominėmis sąlygomis. Todėl esant tokiam poreikiui turėti efektyvų prievolių įvykdymo užtikrinimo instrumentą, kuris suteiktų reikšmingesnę apsaugą nuo galimų kitos sutarties šalių nesėkmių, išaugo pirmo pareikalavimo garantijos, kuri nacionalinėse teisinėse sistemose neretai įvardijama banko garantija, populiarumas pasaulinėje rinkoje. Tuo pagrindu tarptautinėje komercinėje praktikoje atsirado įvairių tarptautinių organizacijų iniciatyvų, nukreiptų į šių teisinių santykių reguliavimo praktikos sisteminimą – Jungtinių Tautų generalinės asamblėjos 1995 m. gruodžio 11 d. rezoliucija Nr. 50/48 patvirtinta Konvencija „Dėl nepriklausomų garantijų ir akreditavimų“ (angl. *United Nations Convention on Independent Guarantees and Stand-by Letters of Credit*) (toliau – UNCITRAL konvencija), 1991 m. Tarptautinių prekybos rūmų parengtos Vieningomis garantijų pagal pareikalavimą taisyklės (angl. *Uniform Rules for Demand Guarantees*) (toliau – URDG taisyklės), Europos civilinio kodekso tyrėjų grupės ir Europos privatinės teisės tyrėjų grupės parengtas Bendros pagrindų sistemos projektas „Europos teisės principai asmeninių prievolių užtikrinimo srityje“ (angl. *Draft Common Frame of Reference - Principles of European law in Personal security*) (toliau – PECL projektas). Tokios šio teisinio instrumento vienodinimo tendencijos tarptautinėje komercinėje praktikoje nulemia objektyvų poreikį tiek iširti tarptautinių organizacijų siūlomus šių teisinių santykių reguliavimo tarptautinius standartus, tiek minėtų iniciatyvų kontekste įvertinti Lietuvos ir Rusijos teisinių sistemų reguliavimo efektyvumą. Kartu šio tyrimo aktualumą sudaro ir šiame straipsnyje tirtos problemos iširtumo lygmuo, kadangi teisės doktrinoje tarptautiniu lygmeniu yra atliktas ne vienas mokslininkų tyrimas, kurių dalis – tokių kaip G. Affaki, R. Goode, U. Drobnig ir kitų mokslininkų tyrimai yra orientuoti į minėtų tarptautinių dokumentų komentarų rengimą, tuo tarpu kitų mokslininkų – tokių kaip R. Bertrams, M. Kurkela, A. Mugasha, I. Svarca ir kitų mokslininkų tyrimai yra platesnio pobūdžio, kuriais siekta išanalizuoti šių teisinių santykių reguliavimo ir praktinio taikymo problematiką. Tačiau jose nėra analizuojama pirmo pareikalavimo garantijos koncepcijos apibrėžtis ir turinys atskirų nacionalinių teisės sistemų kontekste. Tuo tarpu vertinant situaciją Lietuvos teisės doktrinos kontekste, ji yra sudėtingesnė, kadangi šiems teisiniams santykiams apskirtai nėra skiriama mokslininkų dėmesio, o atitinkamos su tuo susijusios įstatymo nuostatos komentuojamos studijų procesui skirtuose R. Juodkos, V. Katkaus, E. Baranausko, D. Bublienės ir kitų mokslininkų parengtuose leidiniuose, kuriuose bendrais aspektais nagrinėjami prievolių užtikrinimo būdai arba tarptautiniai atsiskaitymai, V.

Mikelėno parengtame Lietuvos Respublikos civilinis kodekso komentare. Tačiau tokie moksliniai tyrimai neabejotinai yra nepakankami – orientuoti tik į supažindinimą su garantijos instituto reguliavimo, iš esmės neanalizuojant šių teisinių santykių reguliavimo ir praktikoje kylančios problematikos. Tuo tarpu Rusijos teisės doktrina nagrinėjama atveju yra gerokai turiningesnė nei Lietuvos teisėje, kadangi banko garantijos instituto probleminius klausimus gana išsamiai nagrinėjo tokie mokslininkai kaip O. Рузакова, Л. Михеева, Н.Ю. Рассказова, Л.А. Бирюкова, Р. Бевзенко, С.Л. Ермаков ir kiti mokslininkai, tačiau ir šiuo atveju atlikti moksliniai tyrimai neabejotinai yra nepakankami, kadangi atlikti tyrimai nėra detaliam grindžiami tarptautiniais standartais, kuriuos apibrėžia visi trys prieš tai minėti tarptautiniai dokumentai, kas sudaro prielaidas formuoti savitai pirmo pareikalavimo garantijos koncepcijai. Be to, būtent šis ryšis tarp tarptautinių iniciatyvų ir atskirų nacionalinio teisinių sistemų, būtinybė įvertinti tokio santykio tvirtumą ir bendrumą, pagrindžia šio tyrimo rezultatų reikšmę, siekiant atskleisti globalizacijos procesų turinį ir jų ypatumus, kadangi mokslininkų pripažįstama, kad globalizacijos proceso metu iš esmės vyksta žmonijos susivienijimas politinėse, ekonominėse sistemose, siekiant pašalinti šalių sienas ir sudaryti sąlygas dalintis savo pasiekimais ir ekonomika (Steger, 2008, p. 45).

Tyrimo tikslas – išnagrinėti pirmo pareikalavimo garantijos koncepcijos ypatumus Lietuvos ir Rusijos teisinėse sistemose, siekiant šią koncepciją modernizuoti, remiantis tarptautinių dokumentų – URDG taisyklių, UNCITRAL konvencijos ir PECL projekto, nustatytais tarptautiniais standartais.

Siekiant išsikelti tikslo, šiame straipsnyje numatoma spręsti šiuos **uždavinius**:

4) atskleisti pirmo pareikalavimo garantijos koncepcijos ir jos definicijos turinį bei ypatumus, remiantis tarptautiniais dokumentais – URDG taisyklėmis, UNCITRAL konvencija ir PECL projektu, teisės doktrina bei Lietuvos ir Rusijos teisinių sistemų patirtimi;

5) atskleisti pirmo pareikalavimo garantijos koncepcijos turinio ypatumus, vertinat garanto statuso apibrėžties reguliavimą, remiantis minėtais tarptautiniais dokumentais, teisės doktrina bei Lietuvos ir Rusijos teisinių sistemų patirtimi;

6) išnagrinėti pirmo pareikalavimo garantijos santykį su sąlyginėmis garantijomis, siekiant įvertinti pirmo pareikalavimo garantijos koncepcijos apibrėžtį minėtuose tarptautiniuose dokumentuose ir Lietuvos bei Rusijos teisinėse sistemose.

Tyrimo metodai: Tyrimas atliktas, taikant istorinį, loginį, lyginamąjį teisinį, sisteminę analizę, kalbotyros, sintezės, teisinių dokumentų analizės metodus.

Straipsnyje naudojami santrumpos: LR CK – Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas; FR CK – Rusijos Federacijos civilinis kodeksas; UNCITRAL konvencija – Jungtinių Tautų generalinės asamblėjos konvencija „Dėl nepriklausomų garantijų ir akreditavimų“. URDG taisyklės – Vieningomis garantijų pagal pareikalavimą taisyklės. PECL projektas – bendros pagrindų sistemos projektas – Europos teisės principai asmeninių prievolių užtikrinimo srityje.

PIRMO PAREIKALAVIMO GARANTIJOS KONCEPCIJOS DEFINICIJOS IR APIBRĖŽTIES GARANTO STATUSO ASPEKTU PROBLEMATIKA

Pirmo pareikalavimo garantijos koncepcijos analizę tikslinga pradėti nuo trumpos jos ištakų formavimosi apžvalgos. Pirmosios komercinėje praktikoje šios garantijos pasirodė JAV XX a. 6–o dešimtmečio viduryje, kadangi jos atsiradimas sietinas su tarptautinės privatinės teisės formavimusi, nors reikšmingesnę poziciją tarptautinėje bankinėje praktikoje tokios garantijos užėmė tik sekančio dešimtmečio pradžioje (Рузакова, Михеева, 2010, p. 39). Kai kurie mokslininkai pastebi, kad Vokietijoje ši prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonė buvo žinoma, kaip sui generis, grindžiamas sutarties laisvės principu, jau nuo XIX a. (Kurkela, 2008, p. 19). Ypatinai tam įtakos turėjo augantys naftos pardavimai vidurio rytuose, o šio proceso katalizatoriumi tapo būtent „naftos krizė“ JAV, kas skatino šio regiono šalis megti artimesniu verslo ryšių su vakarų valstybėmis ir sudarinėti didelės vertės santorius (Chuah, 2013, p. 108, Manamela ir kt., 2014, p. 199). Esant tokioms aplinkybėms kilo būtinybė sukurti teisinį instrumentą, kuris padėtų be žymių pastangų ir didelių kaštų gauti kompensaciją už žalą, atsiradusią dėl to, jog viena iš sutarties šalių neįvykdo savo įsipareigojimų, o be to toks naujas teisinis instrumentas turėjo būti pakankamai patikimas tarptautiniuose santykiuose dėl nacionalinių teisinių reguliavimų skirtumų (Chuah, 2013, p. 305). Tokių

aplinkybių kontekste, buvo kuriama ir atsirado pirmo pareikalavimo garantija tarptautinėje komercinėje praktikoje.

Nors ši garantijos rūšis tarptautinėje komercinėje praktikoje išplito gana sparčiai, kam įtakos turėjo URDG taisyklių ir UNCITRAL konvencijos, kaip priemonių vienodinančių ir sisteminančių pirmo pareikalavimo garantijos reguliavimo praktiką, priėmimas, tačiau į nacionalinės teisės sistemas ši garantijos rūšis ilgai keliavo, pvz. Lietuvos teisėje banko garantija atsirado tik su naujo LR CK priėmimu, kuri įsigaliojo nuo 2001 m. liepos 1 d., tuo tarpu Rusijos teisinėje sistemoje naujasis RF CK įsigaliojo tik nuo 2006 m. gruodžio 18 d. Tačiau šiuo aspektu pažymėtina, kad ne visi Rusijos mokslininkai sutinka, kad banko garantija yra naujas RF CK teisės institutas, kadangi banko garantijos buvo reglamentuotos muitinės veiklą reguliuojančiuose teisės aktuose, o bet to jos buvo naudojamos ir anksčiau, tik jų taikymas buvo reguliuojamas minėtų tarptautinių dokumentų, kaip tarptautinės privatinės teisės dalis, kuri buvo taikoma praktikoje pagal sutarties šalių bendrą valią (Рассказова, 2005, p. 25; Писцов, 2004). Iš tiesų, nėra pagrindo nesutikti su tokiais Rusijos mokslininkų pastebėjimais, kadangi panaši situacija buvo ir Lietuvos teisinėje sistemoje iki naujojo LR CK priėmimo.

Pažymėtina, kad pirmo pareikalavimo garantija teisinėje praktikoje turi įvairių apibrėžimų – šiame tyrime, siekiant apibrėžti šią garantijos rūšį, yra pasirinktas terminas, remiantis URDG taisyklėse ir UNCITRAL konvencijoje vartojama sąvoka. Tuo tarpu PECL projekte vartojama asmeninio pobūdžio nepriklausomas prievolių užtikrinimas pagal pirmą pareikalavimą terminas (angl. *independent personal security on first demand*), kuris nėra pakankamai tikslus, atsižvelgiant į šių teisinių santykių pobūdį, kadangi pasirinktas toks gana bendro pobūdžio terminas tėra skirtingų valstybių interesų derinimo rezultatas. Taip pat savų apibrėžimų, skirtų apibrėžti šiuos teisinius santykius, turi ir teisės doktrina, tiriama šiame straipsnyje, kuri taip pat juos įvardija įvairiai – tikroji garantija, besąlyginė garantija ir kita.

Vis dėl to, nagrinėjamu atveju būtina atkreipti dėmesį į tai, kad LR CK 6.93–6.97 straipsnių nuostatos, kaip ir Rusijos teisinėje sistemoje RF CK 368–379 straipsnių nuostatos, yra skirtos reglamentuoti išimtinai banko garantijos teisiniams santykiams. Taigi, tiek Lietuvos, tiek ir Rusijos įstatymų leidėjas pasirinko būtent šį terminą apibrėžti šią specialią garantijos rūšį, kuri atitinka pirmo pareikalavimo garantijos koncepciją, apibrėžtą tarptautinėje komercinėje praktikoje. Pažymėtina, kad banko garantijos termino vartojimas, apibrėžiant šią specialią garantijos rūšį, yra siejamas su tuo, kad dažniausiai šį prievolių įvykdymo užtikrinimo instrumentą suteikia bankai. Anot R. Bertrams (2004, p. 145), tokia komercinė praktika susiformavo jau nuo pirmųjų šio finansinio instrumento formavimosi etapų, nes kreditoriai buvo nelinkę rizikuoti ir iš skolininko reikalavo banko, kaip patikimo ir reputaciją turinčios institucijos, garantijos. Tačiau būtent tokios formulotės parinkimas nustatytame teisiniame reguliavime, teisinėje praktikoje savaime kelia tam tikrą neaiškumą ir neapibrėžtumą dėl garanto statusui keliamų reikalavimų.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad LR CK 6.93 straipsnio 1 dalyje, apibrėžiant banko garantijos sampratą, teisę teikti pirmo pareikalavimo garantiją suteikia ne tik išimtinai bankams bet ir kitoms kredito įstaigoms. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymo 2 straipsnio 24 punktu, kredito įstaiga apibrėžiama, kaip „įmonė, kuri turi licenciją verstis ir verčiasi indėlių ar kitų gražintinų lėšų priėmimu iš neprofesionaliųjų rinkos dalyvių ir jų skolinimu“, todėl tokią garantiją turi teisę išduoti ne tik komerciniai bankai, užsienio bankų atstovybės ar filialai, bet ir kredito unijos. Nepaisant tokio siauro banko garantijos suteikėjų rato apibrėžimo LR CK, šį klausimą linkę plačiau spręsti teismų praktika, t. y. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš nutarčių pažymėjo, kad „draudiko išduotos garantijos nelaikytinos banko garantijomis, tačiau draudimo įmonei išdavus garantijas, kuriose garanto įsipareigojimų apimtys prilygsta banko garantijai, tokia draudimo įmonė negali atsisakyti vykdyti prisiimtų įsipareigojimų“ (Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, 3K-3-172/2007). Taigi, anot Lietuvos kasacinio teismo, pirmo pareikalavimo garantijas gali išduoti ir draudimo bendrovės, t. y. ir kiti subjektai nei bankai ar kredito įstaigos, nors tai ir negalės būti įvardijama, kaip banko garantija, pagal įstatymo raidę, remiantis LR CK nustatytu reguliavimu. Taigi, kaip matyti, Lietuvos teismų formuojama praktika sudaro platesnes galimybes pripažinti platesnį ratą subjektų, galinčių būti pirmo pareikalavimo garantijos garantais, tačiau pažymima būtinybė išsaugoti šio prievolės įvykdymo užtikrinimo būdo patikimumą, nors ir tokia priemonė nebus galima laikyti banko garantija LR CK prasme.

Tuo tarpu RF CK 368 straipsnyje, reglamentuojančiame banko garantijos sampratą, įtvirtinta šiek tiek pažangesnė nagrinėjamu aspektu nuostata nei LR CK 6.93 straipsnio 1 dalyje, kadangi ji tiesiogiai apibrėžia platesnį subjektų ratą, kurie gali suteikti tokią garantiją, t.y. be banko ir kredito įstaigos, tokias garantijas gali suteikti ir draudimo kompanijos. Nors Rusijos teisės doktrinoje yra pažymima, kad banko garantijos reglamentavimo RF CK kūrimo proceso metu pagrindinis šaltinis buvo URDG taisyklės (Батлер, Ерпылева, 2004, Бевзенко, 2015), tačiau RF CK 368 straipsnyje įtvirtinta nuostata visiškai neatitinka šių

taisyklių nuostatų, kadangi URDG taisyklių 2 straipsnio a dalyje nėra apskirtai apribotas subjektų, kurie gali suteikti tokią garantiją, ratas, pateikiant nebaigtinį jų sąrašą. Be to, Rusijos teisės doktrinoje mokslininkų tarpe yra keliamas nuogastavimas, kad minėtos įstatyminės nuostatos, įtvirtintos RF CK 368 straipsnyje, plečiamasis aiškinimas yra negalimas, kaip Lietuvos teisėje atitinkamai, kadangi RF CK 329 straipsnio 3 dalyje numatyta bendra taisyklė, kad prievolių įvykdymo užtikrinimo būdai pasižymi aksesoriškumu, o išimtyms iš šios taisyklės yra numatomos tik tiesiogiai įstatymo (Бирюкова, 2004, p. 87; Рузакова, Михеева, 2010, p. 98; Сойко, 2003). Todėl, anot mokslininkų, nepaisant RF CK 421 straipsnyje įtvirtinto sutarties laisvės principo, nei RF CK 329 straipsnyje numatytos galimybės nustatyti kitą būdą užtikrinti prievolių įvykdymą nei numatyta tiesiogiai įstatymo, kitų asmenų, kurie nenumatyti RF CK 368 straipsnyje, išduotos garantijos negalės būti laikytinos apskirtai nepriklausomos nuo užtikrinamo susitarimo, t.y. banko garantijomis. Tokių asmenų išduotos garantijos savo esme būtų geriausiu atveju laikytinos tik sąlyginėmis garantijomis, kurios yra pripažįstamos Lietuvos teisinėje sistemoje. Taigi, RF CK 368 straipsnyje įtvirtinta įstatyminė nuostata, kaip ir jau minėtu LR CK atveju, nepagrįstai apriboja subjektų ratą, kurie galėtų suteikti šią pirmo pareikalavimo garantiją (banko garantiją), kadangi tai visiškai neatitinka tarptautinių standartų, kuriuos nustato straipsnyje analizuojami tarptautiniai dokumentai, o minėtas RF CK reguliavimas apskirtai eliminuoja galimybę plačiau aiškinti tokį specialių subjektų ratą, su tai siejant reikšmingas teises pasekmes. Šiuo aspektu būtina pažymėti, kad nei vienas iš tarptautinių dokumentų, reguliuojančių pirmo pareikalavimo garantijos santykius, neapibrėžia konkretaus asmenų rato, kurie gali išduoti tokią garantiją. Tokiu pat būdu, kaip ir minėtoje URDG taisyklių 2 straipsnio a dalyje, šis klausimas reglamentuotas ir UNICITRAL konvencijos 2 straipsnio 1 punkte, kuriame numatyta, kad „šios konvencijos tikslais garantu, kaip ir rezervinio akredityvo suteikėju, gali būti bankas ar kita institucija ar asmuo“. Tuo tarpu PECL projekto 3:104–3:109 straipsnių nuostatose dėl gana abstraktaus ir neišsamaus reguliavimo, apskirtai nekalbama apie garantui, kaip vienam iš asmeninio pobūdžio nepriklausomo prievolių įvykimo užtikrinimo priemonės suteikėjui, keliamus reikalavimus. Taigi, kaip matyti iš tokios tarptautinės garantijos teisių santykių reguliavimo praktikos, vyraujantis požiūris į pirmo pareikalavimo garantijos suteikėją yra gana liberalus, dėmesį daugiau kreipiant būtent į tinkamos šios garantijos rūšies funkcionavimo užtikrinimą. Todėl vieną vertus, minėta Lietuvos ir Rusijos įstatymų leidėjų pasirinkta pozicija nagrinėjamu klausimu padeda išsaugoti pirmo pareikalavimo garantijos patikimumą, užtikrinti jos tinkamą veikimą, atsižvelgiant į šio prievolių įvykdymo užtikrinimo būdo veikimo ypatumus. Tačiau iš kitos pusės, vertinant tai platesniu požiūriu, atsižvelgiant ir į tarptautinį šių teisių santykių reguliavimą, tokia minėtų įstatymų leidėjų praktika neatitinka tarptautinių standartų ir nepagrįstai apriboja galimybes visiems civilinės apyvartos subjektams siekti šio prievolės užtikrinimo būdo praktikoje. Todėl tikslinga būtų svarstyti klausimą dėl kai kurių Rusijos ir Lietuvos civilinių įstatymų nuostatų performulavimo, remiantis tarptautiniais standartais, apibrėžtais URDG taisyklių 2 straipsnio a dalyje ir UNICITRAL konvencijos 2 straipsnio 1 punkte, t.y. LR CK 6.93 straipsnio 1 dalyje ir RF CK 368 straipsnyje įtvirtintas nuostatas pakeisti taip, kad jose nustatytas baigtinis subjektų, galinčių suteikti pirmo pareikalavimo garantiją, ratas liktų tik pavyzdinis, tokiu būdu būtų sudarytos plačios galimybės šiuose civiliniuose teisiniuose santykiuose dalyvauti gerokai platesniam subjektų ratui ir nebebūtų nepagrįstai pažeidinėjami asmenų interesai.

Be to, grįžtant prie banko garantijos termino formuluotės, numatytos LR CK ir RF CK, analizės, atsižvelgus visą tai, kas prieš tai išdėstyta dėl pirmo pareikalavimo garantijos garanto statuso apibrėžties, terminą, esantį minėtuose nacionaliniuose teisės aktuose, derėtų keisti į neutralesnį ir informatyvesnį, labiau atskleidžiantį būtent šios garantijos rūšies ypatumus ir veikimo principus. Todėl tikslinga Lietuvos ir Rusijos įstatymų leidėjui būtų svarstyti galimybę atsisakyti užsilikusios istorijos tėkmėje terminologijos, neatitinkančios modernaus požiūrio į pirmo pareikalavimo garantiją, ir pervardinti LR CK 6.93–6.97 straipsnių nuostatas ir atitinkamai RF CK 368–379 straipsnių nuostatas, kaip skirtas ne banko garantijai, o pirmo pareikalavimo garantijai reguliuoti ar bent jau nepriklausomai garantijai, remiantis URDG taisyklių ir UNICITRAL konvencijos nustatytais reguliavimais. Juolab tokie įstatymų pakeitimai leis ne tik priartinti nacionalinį teisinį reguliavimą nagrinėjamu klausimu prie tarptautinių standartų, bet ir teisinę praktiką padarys aiškesnę, nesiejant šio prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonės taikymo galimybės tik su bankais ar kitomis stipriomis finansiškai institucijomis, skatins civilinės teisės subjektus domėtis ir kaupti labiau dėmesį į specifinį šios garantijos veikimo mechanizmą, remtis tarptautine komercine praktika. Juolab, kaip tiksliai yra nurodę kai kurie mokslininkai teisės doktrinoje, kad tai yra terminologijos klausimas tik tol, kol terminas, skirtas apibrėžti šiuos teisinius santykius, reiškia pirmo pareikalavimo garantiją, kaip ji yra suprantama ir apibrėžiama tarptautinėje komercinėje praktikoje (Chow, Schoenbaum, 2012, p. 244). Todėl šiam klausimui turi būti skirtas esminis dėmesys, atsižvelgiant į praktinę to naudą.

PIRMO PAREIKALAVIMO GARANTIJOS SANTYKIS SU SĄLYGINE GARANTIJA LIETUVOS TEISINĖJE SISTEMOJE

Kitas svarbus klausimas, kurį būtina apžvelgti, nagrinėjant pirmo pareikalavimo garantijos koncepcijos apibrėžtį, yra sąlyginės garantijos ir jų būtinumo teisiniame reguliavime vertinimas. Pažymėtina, kad sąlyginių garantijų reguliavimas nėra tik išimtinai Lietuvos teisinės sistemos specifika. Pažymėtina, kad šiuo metu tarptautinėje komercinėje praktikoje galima aptikti dar dviejų rūšių garantijas su skirtingai mokėjimo mechanizmais be jau minėtos pirmo pareikalavimo garantijos. Viena tokių yra garantijos, kurios yra apmokamos, kuomet kreditorius pateikia arbitražo ar teismo sprendimą, patvirtinantį, kad skolininkas neįvykdė savo įsipareigojimų, užtikrintų garantija, todėl tokia garantija beveik nesiskiria nuo laidavimo, kadangi skolininko prieštaravimų ir gynybos priemonių pagrįstumo klausimas yra įvertinamas ir išsprendžiamas teisminio ar arbitražo nagrinėjimo metu, iš esmės neatsiejant garanto prievolės vykdymo nuo pagrindinės ja užtikrintos prievolės (Byrne, 2015, p.74). Šios garantijos funkcionavimo reglamentavimui tarptautinėje komercinėje praktikoje yra skirtos specialios Vieningos sutartinių garantijų taisyklės (angl. *ICC The Uniform Rules for Contract Guarantees*), priimtose Tarptautinės prekybos rūmų, kurios netapo pasaulyje plačiai taikytinomis praktikoje būtent dėl minėto esminio šių garantijų veikimo ypatumo. Tuo tarpu kita garantijos rūšis – garantijos, kurios apmokėjimas pagrįstas kreditoriaus pateiktais dokumentais, gautais iš trečių asmenų, kurie paprastai veikia, kaip tarpininkai tarp skolininko ir garanto, domisi ir aiškinasi skolininko prisiimtų prievolių vykdymo eigą, ko pasekoje vėliau jis priima sprendimą dėl garantija užtikrintos prievolės įvykdymo tinkamumo, o kartu tai apsprendžia ir būtinybę garantui vykdyti įsipareigojimus pagal garantiją (Kerrigan, Wyatt, 2009). Nors tokia garantija nesuteikia pakankamos apsaugos skolininkui, tačiau detaliau vertinant šiame straipsnyje tiriamų tarptautinių dokumentų nustatytą reguliavimą, jose nėra detalizuota, kokio pobūdžio dokumentai turėtų būti numatyti pirmo pareikalavimo garantijose, kurie vėliau turėtų būti tiektini kreditoriaus, siekiančio gauti apmokėjimą pagal tokią garantiją. Todėl galimos tokios situacijos, kuomet sutarties šalys susitaria dėl būtinybės garantui pateikti, pavyzdžiui notaro patvirtinimą apie tai, kad skolininkas nevykdo laiku savo įsipareigojimų, ar konkrečios srities specialisto išvadą dėl tokių aplinkybių ir panašūs atvejai, kas nepažeidžia garantijos abstraktumo principo, kadangi garantui yra svarbu tik pateikti konkretūs garantijoje nurodyti dokumentai, nevertinant jų turinio pagrįstumo (Affaki, Goode, 2011, p. 112).

Garantijų su skirtingai veikimo mechanizmais įvairovės tarptautinėje komercinėje praktikoje kontekste sekančiai tikslinga būtų detaliau paanalizuoti pirmo pareikalavimo garantijos santykį su sąlygine (paprasčia) garantija, remiantis Lietuvos teisine sistema. Tokia garantijos santykių klasifikacija yra grindžiama garanto prievolės priklausymo nuo ja užtikrinamos prievolės. Ypatingai Lietuvos kasacinio teismo praktikoje plačiai yra plėtojama koncepcija, pagal kurią garantijos institutas yra apibrėžiamas, jį iš esmės grindžiant dviejų skirtingų garantijos rūšių diferenciacija, t.y. „išskirtinos dvi garantijos rūšys: paprastoji, sąlyginė, kai garanto prievolė priklauso nuo pagrindinės prievolės ir yra subsidiari (LR CK 6.90 straipsnio 1 dalis), ir nepriklausoma garantija, kai garanto prievolė kreditoriui nepriklauso nuo pagrindinės prievolės, kurios įvykdymui užtikrinti išduota garantija, net ir tais atvejais, kai garantijoje ta prievolė nurodyta“ (Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, 3K-7-2/2006). Kasacinio teismo praktikoje yra plačiai siekiama pagrįsti ir aiškinti esminius šių dviejų garantijos rūšių atribojimo kriterijus, pažymint, kad „paprastosios (sąlyginės) garantijos atveju užtikrinto sandorio neįvykdymas yra iš tokios garantijos kylančios garanto prievolės sąlyga. Dėl to garantas kreditoriui atsako tik tada, jeigu skolininkas prievolės, už kurią garantuojama, neįvykdo arba ją įvykdo netinkamai, o garanto prievolė priklauso nuo pagrindinės prievolės sąlygų, neįvykdymo apimtį ir kitų iš pagrindinės prievolės turinio kylančių aplinkybių“ (Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, 3K-3-352-219/2016). Pastarojoje teismo nutartyje, kasacinis teismas kreipia dėmesį į tai, kad pirmo pareikalavimo garantijos atveju garantas turėtų būti gerokai finansiškai stabilus, kadangi tokiu atveju būtina, kad garantas galėtų bet kuriuo metu patenkinti skolininko pareikštą reikalavimą sumokėti pagal garantiją.

Tokia oficiali teisės doktrina yra iš esmės grindžiama LR CK nuostatų, skirtų reglamentuoti garantijos institutą, pagrindu. Analizuojant LR CK nuostatas detaliau, galima aiškiai įžvelgti Lietuvos įstatymų leidėjo siekį sukurti modernų šio civilinio teisės instituto reglamentavimą, grindžiamą tarptautinės praktikos pasiekimais šioje srityje. Todėl naujame LR CK įstatymų leidėjas nustatytame teisiniame reguliavime iš bendrų garantijos institutui skirtų nuostatų išskyrė banko garantijos teisinius santykius, nustatydamas jiems papildomą specialų reglamentavimą LR CK 6.93–6.97 straipsniuose. Vis dėl to, siekdamas modernizuoti garantijos institutą pagal greitai kintančius verslo poreikius ir tarptautinę komercinę praktiką, iki galo nesustygavo tinkamai banko garantijoms ir sąlyginėms garantijoms skirto reguliavimo LR

CK, todėl lieka neaišku kurios tiksliai nuostatos šiame įstatyme yra skirtos reglamentuoti sąlyginėms garantijoms, kadangi iš LR CK 3 skirsnio turinio struktūros matyti, kad LR CK 6.90–6.92 straipsniuose įtvirtintomis nuostatomis yra siekiama apibrėžti bendrus garantijos instituto klausimus, susijusius su garantijos samprata, jos forma ir garanto prievolės ribomis, kas yra būdinga abejoms minėtoms garantijos rūšims.

Šiuo aspektu būtina skirti ypatingą dėmesį Rusijos teisinio reguliavimo patirčiai nagrinėjamu klausimu ir įstatymo leidėjo pasirinktai pozicijai, apie kurią jau buvo užsimintą ankstesniame skyriuje, tačiau detaliau neanalizuota. Nagrinėjamu klausimu pažymėtina, kad RF CK 368–379 straipsnių nuostatos yra skirtos reguliuoti išimtinai banko garantijos teisinius santykius, o jų turinys rodo, kad RF CK ne tik nustato gerokai detalesnį banko garantijos teisinių santykių reguliavimą, palyginus su LR CK 6.93–6.97 straipsnių nuostatomis, skirtomis išimtinai banko garantijos teisiniams santykiams reguliuoti, bet ir tai, kad jos nenumato antros galimos garantijos rūšies – sąlyginės garantijos, nacionaliniame reguliavime, kuri savo prigimtimi, kaip minėta, iš esmės mažai kuo skiriasi nuo laidavimo instituto. Tokia Lietuvos įstatymo leidėjo pasirinkta pozicija, nustatyta LR CK reguliavimu sudarant sąlygas lygiagrečiai egzistuoti ir pirmo pareikalavimo garantijoms (banko garantijoms), ir sąlyginėms garantijoms, yra nepagrįsta, kadangi toks nustatytas įstatyminis reguliavimas yra perteklinis, mažai motyvuotas ir painus teisinėje praktikoje. Pažymėtina, kad tarptautinė praktika šiuo klausimu yra gana kategoriška ir išreiškiama aiški pozicija, kad teisinę reikšmę turi tik prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonių skirstymas į abstrakčius ir priklausomus nuo jais užtikrintų pagrindinių susitarimų instrumentus. Todėl PECL projekto, kuris apibendrina ES šalių teisinį reguliavimą ir nubrėžia galimas bendras Europos civilinio kodekso gaires, 4 knygos 2 skyriuje pateikia specialias nuostatas, taikytinas priklausomoms asmeninėms prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonėms, o jau vėlesniame 3 skyriuje – nepriklausomoms asmeninėms prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonėms taikytinas nuostatas. Taip pat tarptautinėje praktikoje tiek UNICITRAL konvencijos nustatytas reguliavimas, tiek ir URDG taikylės, detalai reguliuoja būtent garantijoms, kaip nepriklausomų prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonių tinkamą funkcionavimą. Taigi, tokia LR CK reguliavimo praktika, kuomet specialus reguliavimas yra nustatytas ir sąlyginėms garantijoms ir banko garantijos, neatitinka tarptautinės komercinės praktikos nustatytų standartų.

Iš tiesų, nagrinėjamu atveju Lietuvos įstatymų leidėjas neturėtų siekti sureguliuoti visas galimas prievolių įvykdymo užtikrinimo instrumentų modifikacijas ir kurti naujus jau egzistuojančių tokių instrumentų derinius, kadangi civilinė teisė yra dispozityvaus pobūdžio, vyrauja sutarties laisvės principas (LR CK 6.156 straipsnyje), todėl šį klausimą tikslinga palikti vystyti ir plėtoti civilinės apyvartos subjektams, taikantiems minėtus prievolių įvykdymo užtikrinimo būdus praktikoje. Susiklosčiusi tokia situacija turėtų skatinti Lietuvos įstatymo leidėją siekti priešingų tikslų – aiškiau apibrėžti esamus tokius instrumentus, o ypatingai pirmo pareikalavimo garantijos (banko garantijos) institutą, jį modernizuojant tarptautinės komercinės praktikos pavyzdžiu. Taigi, šiuo aspektu, remiantis RF CK reguliavimo patirtimi, tikslinga būtų aiškiai apibrėžti garantijos instituto ribas LR CK nustatytame reguliavime, svarstant galimybę pašalinti iš LR CK reguliavimo bendras LR CK 6.90–6.92 straipsniuose įtvirtintas nuostatas, taikytinas garantijos institutui, jas atitinkamai pritaikant pirmo pareikalavimo garantijos (banko garantijos) teisiniam reguliavimui plėsti ir detalizuoti. Tokie sprendimai leistų ne tik išgryninti LR CK reguliavime pirmo pareikalavimo garantijos (banko garantijos) teisinius santykius, jų esmę ir tikslus, bet ir išlaikyti garantijos instituto individualumą ypatingai santykyje su panašiu prievolių įvykdymo užtikrinimo būdu – laidavimu, kadangi būtent pirmo pareikalavimo garantijos (banko garantijos) teisiniai santykiai labiau pasižymi garantijos institutui būdingais bruožais, nei sąlyginė garantija. Priedo to, toks naujas LR CK reguliavimas, remiantis RF CK nustatyta garantijos instituto reguliavimo principu, darytų aiškesnę teisinę praktiką, kurioje problemos dėl sąlyginių garantijos reikšmės ir vietos prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonių sistemoje išlieka aktualios.

IŠVADOS

1. Visi trys straipsnyje tirti tarptautiniai dokumentai, reguliuojantys pirmo pareikalavimo garantijos teisinius santykius, formuoja liberalų požiūrį į garantą, kuris gali suteikti tokią garantiją. Todėl Lietuvos ir Rusijos įstatymų leidėjų pastangos įstatymu reguliavimu apriboti asmenų, galinčių suteikti pirmo pareikalavimo garantiją, ratą, neatitinka tarptautinių standartų ir nepagrįstai apriboja galimybes visiems civilinės apyvartos subjektams siekti šio prievolės užtikrinimo būdo. Remiantis tuo, tikslinga praplėsti pirmo pareikalavimo garantijos koncepcijos turinį šių valstybių teisėje tokią garantiją suteikiančių subjektų aspektu, kartu liberalizuojant požiūrį į šių teisinių santykių apibrėžtį.

2. Šio straipsnio analizė pagrindė būtinybę modernizuoti banko garantijos termino formuluotę, numatytą LR CK ir RF CK, kuri tėra laikytina pasenusia terminologija, ieškant termino, kuris būtų neutralus ir labiau apibrėžtų būtent šios garantijos rūšies ypatumus. Tokiu būdu būtų priartintas šių valstybių nacionalinis teisinis reguliavimas prie tarptautinių standartų ir tai nubrėžtų aiškesnius ryšius su tarptautiniu reguliavimu.

3. Ypatingas dėmesys skirtinas sąlyginėms garantijoms, kaip galimam prievolių įvykdymo užtikrinimo būdui, Lietuvos teisinėje sistemoje. Straipsnio analizė parodė, kad toks LR CK reglamentavimas, išskiriantis sąlygines garantijas, yra perteklinis, sukuria teisinėje praktikoje painiavos dėl šių teisinių santykių atribojimo nuo banko garantijos, juolab toks reguliavimas neatitinka tarptautinės komercinės praktikos standartų. Todėl efektyvus šio klausimo sprendimo būdas – Rusijos teisinio reguliavimo patirtis, kuomet visas dėmesys išimtinai yra skiriamas tik banko garantijoms, kas sudaro sąlygas formuoti aiškesnei teisinei praktikai, nustatyti gerokai detalesnį šių teisinių santykių reguliavimą ir tai padėtų išgryninti LR CK garantijos instituto paskirtį, esmę ir jo ribas.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Affaki G.; Goode R. (2011). *Guide to ICC Uniform Rules for Demand Guarantees URDG 758*. S.A: ICC Publishing.
2. Bertrams R. (2004). *Bank guarantees in International Trade: the law and practice of independent (first demand) guarantees and standby letters of credit in civil law and common law jurisdictions*. 3rd revised edition. Paris, New York: ICC Publishing.
3. Byrne J. E. (2015). *Introduction to Demand Guarantees & Standbys. Case Materials*, 2nd edition. Institute of international banking law and practice, Inc. and George Mason University publishing.
4. Chow D.C.K.; Schoenbaum T.J. (2012). *International Trade Law: Problems Cases & Materials, Second Edition (Aspen Casebooks)*. 2nd Edition. Madrid: Aspen Publishers.
5. Chuah J. (2013). *Law of International Trade*. 5th edition. London: Sweet Maxwell.
6. ICC Uniform Rules for Demand Guarantees 2010. *International Chamber of Commerce Publication*, 758.
7. Independent personal security. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference. [žiūrėta 2016-09-01]. Prieiga per internetą: http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf.
8. Katasonov V. (2015). The Second Wave of the Global Financial Crisis Is Just around the Corner. [žiūrėta 2016-09-01]. Prieiga per internetą: <http://www.strategic-culture.org/news/2015/03/06/second-wave-global-financial-crisis-just-around-the-corner.html>.
9. Kerrigan C.; Wyatt J. (2009). The strength of a Bank Guarantee: A Credit Risk? // *Journal of international Banking and Financial Law*. Vol. 24.
10. Kurkela M. (2008). *Letters of credit and bank guarantees under international trade law*. 2nd ed. New York: Oxford University Press.
11. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 74-2262 (2000).
12. Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatymas. *Valstybės žinios*, 91-3891 (2002).
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2006 m. sausio 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-2/2006.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2007 m. balandžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-172/2007.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2016 m. liepos 5 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-352-219/2016.
16. Manamela E. et al. (2014). *General principles of commercial law*. 8 ed. Claremont: Juta & Co.
17. Steger M. B. (2008). *Globalizacija*. Vilnius: Eurigmas.
18. United Nations Convention on Independent Guarantees and Stand-by Letters of Credit. [žiūrėta 2016-09-01]. Prieiga per internetą: <http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/payments/guarantees/guarantees.pdf>.

19. Wolfe J. T. (2015). *The Coming Financial Crisis: A Look Behind the Wizard's Curtain*. 2th ed. New York: Lisa Hagan Books.
20. Батлер У.Э.; Ерпылева Н.Ю. (2004). Банковские гарантии в российском и белорусском праве. *Законодательство и экономика*, 2, с. 45-66.
21. Бевзенко Р. (2015). *Обеспечение обязательств (залог, поручительство, гарантия)*. Москва: Статут.
22. Бирюкова Л.А. (2004). *Банковские гарантии: теория и практика*. Москва: Спарк.
23. Гражданский кодекс Российской Федерации (Rusijos federacijos civilinis kodeksas). *Российская газета*, 1996-02-24, 38 с. [žiūrėta 2016-09-01].
24. Писцов Г.И. (2004). Выдача банковской гарантии. *Налоговый вестник*, 4, с. 14-24.
25. Рассказова Н. Ю. (2005). *Банковская гарантия по российскому законодательству*. Москва: Статут.
26. Рузакова О.; Михеева Л. (2010). *Залог, банковская гарантия и другие способы обеспечения исполнения обязательств. Постатейный комментарий главы 23 Гражданского кодекса Российской Федерации*. Москва: Статут.
27. Сойко Р. П. (2003). Способы обеспечения регрессного требования при предоставлении банковской гарантии и порядок прекращения гарантийных обязательств, *Банковское право*, 3, с. 36-45.

Summary

The Modernisation of a Concept of the First Demand Guarantee in Lithuanian and Russian Legal Systems

The topicality of this articles consists of difficult situation in international and national markets because of the negative influence and consequences of a previous worldwide economic crisis that has brought a significant uncertainty in contractual legal relations together with warnings of specialists about the second wave of this worldwide economic crisis. This complicated situation makes the creditors to look for a more sufficient and reliable measure for enforcement of debtor's contractual obligations and since the first demand guarantee satisfies their needs perfectly, it has spread even in national systems. So, this article makes an analyses of legal regulation of first demand guarantee in international commerce practice and in some specific national legal systems - Lithuanian and Russian laws, that illustrates one aspect of globalisation process in quite effective way. So, the main purpose of this article is to reveal the main specific features of first demand guarantee concept in these two national legal systems in order to seek modernisation of such concept referring to international standards set by such international documents as United Nations Convention on Independent Guarantees and Stand-by Letters of Credit, Uniform Rules for Demand Guarantees and Draft Common Frame of Reference. Principles of European law on Personal security. As consequences of that, this article analyses legal doctrine, legal regulation and case law of both of these countries that was set in order to identify main aspects of possible modernisation of national first demand guarantee concept. This study has been carried out by using various research methods: a comparative legal analysis, synthesis, system, linguistic, historical, logical analyses methods as well as a legal document analysis method. The analysis of this article shows that since the first demand guarantee appeared in international commerce practice more than half of a century, but it took a lot of time till it has appeared in national legal systems in this century. However, legal doctrine notes, that in fact this kind of guarantee had existed in commerce practice of national legal systems before its official recognition. Lithuanian legal regulation of civil code as well as in Russian law – both of them restrict unreasonably the scope of possible guarantors, while all of three above-mentioned international documents provide a quite liberal position regarding this question. So, this article ground the necessity to modernise the concept of first demand guarantee by expanding the scope of this concept and liberalising the view towards the cycle of possible guarantors. Moreover, the analysis results of this articles show a necessity to do so in one more way by modernizing the terminology of first demand guarantee. Since legal doctrine and case law have a wide verity of possible terms used to define the first demand guarantee and considering the wide range of subjects that can issue this kind of guarantee, it is necessary to replace the existing obsolete terminology of the bank guarantee with more neutral, accurate and informative one, that reveals the peculiarities of these legal relations in much efficient way, referring to international commerce practice regulated in above-mentioned international documents. This modernization measure does not mislead the civil law subjects in civil turnover and it stimulates them to interest in much detailed international regulation of first demand guarantee. Moreover, a special attention has been paid to the simple (conditional) guarantee in legal Lithuanian regulation, that defines the limits of the first demand guarantee and such clarification of guarantee legal institute is based on the dependence of guarantor's obligation in ratio with the principal contract obligation. Also, since Russian legal system does not recognise this kind of guarantee, it is not alien to international commerce practice and there are even three kinds of guarantee with a specific payment mechanism related with debtor's obligation to submit the intercessor's confirmation or even court or arbitration judgments. The detailed analysis of legal regulation of guarantee institute in Lithuanian law shows, that Lithuanian legislator has not

regulated these legal relations in quite precise way, because it is not clear which normative legal provisions are set to regulate the simple (conditional) guarantee. In this aspect, it is necessary to evaluate a regulation practice of Russian legal system, that regulates only bank guarantee, because on one hand, Russian civil code provides much detailer regulation than in case of Lithuanian law, while on the other hand, it makes the legal practice a much clearer by showing, that additional regulation of simple guarantee is not necessary. So, considering the modernisation of a dual system of guarantee legal relations in Lithuanian law, by eliminating the conditional guarantee, it has a positive impact on legal practice and it much the international standards set by international documents that establish the importance of clear differentiation of measures for enforcement of obligations based on dual system dependent and independent measures.